

om filmen
**Skjult
Viden**

Skjult viden. Danmark, 1979. 16 mm, 40 min., farve. Produceret af Statens Filmcentral hos Hanne Høyberg. Manuskript: Christian Hartkopp og filmgruppen på Strandpark-skolen. Instruktion: Christian Hartkopp. Kamera: Henning Bendtsen. Tone: Ole Henning Hansen. Kommentar: Lasse Rydberg. Speaker: Tørk Haxthausen. Sagkyndig: Lasse Rydberg m.fl. Medvirkende: Lærere og elever fra Strandpark-skolen. Udlejning: Statens Filmcentral

Forsidebillede:

Læreren, Marianne Hørdam, præsenterer en elev for en opgave, som hun ikke har været præsenteret for før.

Skjult viden

I filmen deltager seks børn og unge

De er alle anbragt under åndssvageforsorg. De er diagnosticeret som åndssvage eller psykisk udviklingshæmmede, som det også hedder. En af eleverne er registreret som mildt psykisk udviklingshæmmede, fire er registreret som moderat psykisk udviklingshæmmede og en er registreret som svært udviklingshæmmede.

De seks børn og unge er tilfældigt valgt efter deres handicaps grad og deres alder. De går alle på samme specialskole under åndssvageforsorgen. Det kunne ligeså godt have været andre af deres skolekammerater, som medvirkede, eller børn og unge fra andre af åndssvageforsorgens institutioner.

Filmen er opdelt i seks afsnit

Hvert afsnit præsenterer en elev. Hvert afsnit er opdelt i to sekvenser. I første sekvens ser vi eleven i en situation i dennes skolemiljø. Denne sekvens giver os et umiddelbart indtryk af, hvordan eleven fungerer. I anden sekvens ser vi eleven i en prøvelignende situation, hvor nogle opgaver præsenteres, som hun/han ikke tidligere har set, og viser, hvordan de seks løser opgaver vi ikke tidligere har været opmærksom på, de kunne klare.

Prøvesekvenserne er optaget med to kameraer.

Filmen har til hensigt at vise en lille brik i den store mosaik af problemer, som man også burde lave en film om.

Christian Hartkopp

Vi skulle lære at modtage deres svar

Af Lasse Rydberg

I modsætning til den måde, elever normalt løser opgaver, ja også testes, fungerer *læreren* her ikke »objektivt« i traditionel forstand.

Læreren går ind i opgaveløsningen ved at give eleven psykisk og fysisk støtte. F.eks. ser vi på filmen, at læreren løfter elevens albue op fra bordet uden at styre armen. Læreren lader sin hånd fungere som en slags leje, der letter elevens mulighed for at pege. Det kan for mange elever være uoverkommeligt at løfte armen og pege på det rigtige resultat. Ved at gå ind i opgaveløsningen, enten ved en fysisk støtte eller, som vi også ser det på filmen, ved at forklare eleven, hvad denne gør, gør læreren det mindre forpligtende for eleven at deltage. Vi kan også sige, at læreren på den måde tager et medansvar for elevens løsning af opgaven, uden at læse den for eleven, ej heller at hjælpe lidt på vej.

Når vi kalder filmen for *Skjult viden*, hentydes der først og fremmest til, at det har været skjult for omgivelserne, at børnene faktisk har opsamlet denne viden. Det vil være forkert at påstå, at disse elever bevidst skjuler noget for os.

Mange års iagttagelser af disse elever har lært os, at de faktisk uafbrudt i vores samvær med dem meddeler en viden, som vi ikke er opmærksomme på, at de besad. Når vi ikke vidste dette før, skyldes det, at vi ikke var opmærksomme på meddelelsesformen.

Vi modtog så at sige kun de meddelelser fra eleverne, som i det store og hele var i overensstemmelse med vor egen erkendelse.

Omgivelserne har mødt disse børn, der alle har fået en di-

agnose som svært psykisk handicappet, frem for andre børn, med teorier. Teorierne er blevet et filter mellem omgivelser og barn, som stort set kun tillader modtagelsen (oplevelse og forståelse) af de meddelelser fra barnet, som stemmer overens med teorien. Disse teorier har gennemgående været relativt pessimistiske og har medvirket til, at de snarere har låst børnene i deres vækst frem for at støtte dem.

Hvor diagnosen skulle være en arbejdshypotese, er den snarere blevet en uanribelig sandhed.

Vi iagttog, jo mere vi arbejdede med disse børns meddelelser, at de svarede på et plan, vi ikke tidligere havde forstået, fordi deres meddelelsesform ikke umiddelbart var entydig og tydelig. Vi oplevede, at de ustandselig svarede rigtigt på vores spørgsmål eller løste opgaver rigtigt, men på en sådan måde, at *vi skulle lære at modtage deres svar*.

Vi kaldte disse svar for signaler og blev klar over, at vi i grove træk kunne karakterisere dem som svage eller »omvendte«.

Med *svage signaler* mente vi, at eleven f.eks. svarer ved at lade blikket fikserer et kort øjeblik på det rigtige svar (genstand) eller berører det hurtigt og tilsyneladende tilfældigt. På filmen ser vi f.eks., hvordan Jeanne og Gert fikserer på det rigtige svar en brøkdelt af et sekund, men lægger opgavebrikken på et andet felt.

Med »omvendte« *signaler* mener vi, at eleven konsekvent undgår det rigtige svar så systematisk, at det indicerer, at eleven kender det rigtige svar. I filmen ser vi Henrik undgå at lægge brikken på det rigtige svar 19 gange.

Spørgsmålet melder sig, når man har set filmen, *hvordan de har lært det?* En ting er sikker. Ingen af disse elever er blevet præsenteret for en almindelig dansk- og regneundervisning. De har med andre ord lært det af sig selv. Iagttaget vi disse børn, er der ikke noget, der umiddelbart viser, at de er meget nysgerrigt optaget af at indsamle informationer/viden, tværtimod. Vores oplevelse af dem er oftest, at de virker uinteresserede i, hvad der sker omkring dem, at de så at sige er lukket inde i deres egen verden, hvor kun meget lidt trænger igennem til dem.

Alligevel ved vi, at disse børn igennem hele deres opvækst har været nysgerrigt optaget af, hvad der sker omkring dem. Når de ikke tydeligt kan meddele deres viden, når de

ikke tydeligt viser, at de er modtagende, skyldes det sandsynligvis, at de ikke selv er bevidst om disse forhold. Meget tyder på, at de ikke selv erkender, at de har denne viden. Henrik tror så lidt på sig selv, at han ikke kan tro, at han kan løse opgaven. Først da læreren fortæller ham, at når han løser opgaverne på den måde, han gør, så kan han løse opgaverne. Herefter bliver Henrik bedre i stand til at løse opgaverne.

Vi er hermed inde på, at børnene i særlig grad er svage med hensyn til viden om sig selv. Vi kan også sige, at de er *jeg-svage*. Undersøgelser af opvæksten viser, at de i mindre omfang end andre børn har gjort sig erfaringer om deres jeg. Vi registrerer, at de ikke har fået så mange oplevelser af at kunne noget (jeg-kan-oplevelser), som andre børn.

Noget tyder på, at antallet af disse oplevelser, som er noget centralt afgørende for vores udvikling, er uhyre lille for denne gruppe børn, og ikke sjældent helt mangler.

Det, der styrer barnets adfærd til at få jeg-kan-oplevelser er de medfødte behov for tryghed og sikkerhed, selvværd og kærlighed.

Mens disse behov er medfødte, er evnen til at tilfredsstille dem det ikke. Det er noget, ethvert barn skal lære. Ser vi imidlertid på barnets opvækst som en lang læreproces, hvor det skal lære at tilfredsstille sine grundliggende behov, er disse børns liv netop karakteriseret ved, at denne læreproces er forstyrret. De får altså gjort sig færre erfaringer om sig selv — de må uundgåeligt blive jeg-svage. Den verden, der bliver disse børns, er ustruktureret og uorganiseret. De bringes i valgsituationer, de ikke kan fungere med, fordi deres sikkerhedsbehov ikke er tilfredsstillet.

Følelserne bliver i særlig grad bestemmende for deres handlen

Vi skal således se på den måde, hvorpå de sanser (opgaven med at finde en forskel på de to tilsyneladende ens billeder) som et produkt af denne stærkt følelsesmæssigt motiverede tilstand. Ved at sanse så hurtigt undgår de, at omgivelserne kommer tættere ind på dem.

Deres adfærd kan nemlig forklares som en måde at være privat på. At undgå at blive forpligtet. Når de undgår dette,

skal det netop ses ud fra den erfaringsbaggrund, de har om sig selv og om sig selv i forhold til omgivelserne.

»Jeg plejer ikke at kunne noget«, »jeg kan ikke tro, at nogen bryder sig om mig«.

Vi får det indtryk, når vi ser filmen, at disse børn nærmest fotograferer det, de ser, ligesom de opdeler, hvad de ser i detaljer. Det er en måde at sanse på, som vi kender fra mindre børn. Men her ser vi, at de har udviklet denne form for sansning til det helt ekstreme. Ganske vist fotograferer de f.eks. læseteksten, men vi ved, at de også har opfattet indholdet.

Den viden, som vi her bliver opmærksomme på, at disse børn har, bruger de ikke umiddelbart, som vi andre bruger vores viden. Det er *en passiv viden*, dvs. at de f.eks. ikke kan meddele den tydeligt. Joan kan ikke læse højt af en bog, selvom hun efter en måneds skolegang kan læse den og bagefter vise, at hun har forstået indholdet. Først når disse børn har fået hjælp, dvs. er begyndt at opfylde deres grundliggende behov, begynder de at kunne bruge den viden, de har, og vil i mindre grad være optaget af at indsamle passiv viden.

Filmen handler ikke om undervisning

Intet i filmen har til formål at vise, hvordan disse børn kan undervises og behandles. Det er et oplæg til debat. Vi har villet stille spørgsmål ved den måde, vi oplever psykisk udviklingshæmmede. Vi har villet nedbryde dogmer om disse børns udviklingsmuligheder, behandlingsmuligheder. Åndssvaghed eller psykisk udviklingshæmning er ikke en basistilstand. Undervisning og behandling, ikke mindst i de første leveår, kan ændre tilstanden. Vi peger på, at det er sandsynligt, at deres handicap i særlig grad skyldes manglende evne til at opfylde deres grundliggende behov, en evne, som de er i stand til at tilegne sig.

Disse børn, der lever i en så svær følelsesmæssigt motiveret tilstand, har behov for at indgå i stærkt involverede sammenhænge, har brug for at lære at blive socialt ansvarlige og har ikke mindst brug for at lære at vurdere deres egen situation og kreativt begynde at formulere noget, der er bedre for dem.

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral,
udleveres gratis til brug i forbindelse med forevisning af filmen.

Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor
Vestergade 27, 1456 København K eller Jyllandskontoret
Lundingsgade 33, 8000 Århus C.